

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ: ИСТОРИЧЕСКА СПРАВКА

Европейският парламент е наследник на Общата асамблея на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС), която става обща асамблея на съществуващите по това време три наднационални Европейски общности. Впоследствие Асамблеята е преименувана на „Европейски парламент“. С годините институцията, чиито членове от 1979 г. насам се избират пряко, претърпява дълбоки промени: от асамблея с назначавани членове, тя се превръща в пряко избираем парламент с призната роля при определянето на политическия дневен ред на Европейския съюз.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

- Учредителните договори ([1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#));
- Решение и [Акт](#) за избирането на членове на Парламента чрез преки всеобщи избори (от 20 септември 1976 г.), изменен с Решения на Съвета от 25 юни и 23 септември 2002 година;
- член 14, параграф 2 и член 17, параграф 2 от Договора за Европейския съюз (ДЕС).

ТРИ ОБЩНОСТИ, ЕДНА АСАМБЛЕЯ

След създаването на Европейската икономическа общност и Европейската общност за атомна енергия Общата асамблея на ЕОВС се разширява и става асамблея на трите общности. В състав от 142-ма членове, новата асамблея провежда първото си заседание в Страсбург на 19 март 1958 г. като „Европейска парламентарна асамблея“. На 30 март 1962 г. тя е преименувана на „Европейски парламент“.

ОТ АСАМБЛЕЯ С НАЗНАЧАВАНИ ЧЛЕНОВЕ КЪМ ПРЯКО ИЗБИРАЕМ ПАРЛАМЕНТ

Преди въвеждането на преки избори членовете на Европейския парламент („членовете на ЕП“) се назначават от съответните национални парламенти на държавите членки. Така всички членове на ЕП имат двоен мандат.

На срещата на високо равнище, проведена в Париж на 9 и 10 декември 1974 г., се решава преки избори „да се проведат през или след 1978 г.“, като на Парламента се възлага да представи нови предложения за замяна на първоначалния проект на конвенция от 1960 година. През януари 1975 г. Парламентът приема нов проект на конвенция, въз основа на който държавните и правителствените ръководители, преодолявайки редица различия, постигат съгласие на своята среща на 12 и 13 юли 1976 година.

Решението и Актът за избиране на членове на Асамблеята чрез всеобщи преки избори са подписани в Брюксел на 20 септември 1976 година. След като е ратифициран от всички държави членки, актът влиза в сила през юли 1978 г., а първите избори се провеждат на 7 и 10 юни 1979 година.

РАЗШИРЯВАНЕ

С присъединяването на Дания, Ирландия и Обединеното кралство към Европейските общности на 1 януари 1973 г. ([първото разширяване](#)) броят на членовете на ЕП се увеличава на 198.

При второто разширяване, с [присъединяването на Гърция](#) на 1 януари 1981 г., гръцкият парламент назначава 24-има гръцки членове на ЕП, които през октомври 1981 г. са заменени с пряко избрани членове на ЕП. Вторите преки избори се провеждат на 14 и 17 юни 1984 година.

На 1 януари 1986 г., с [третото разширяване](#), броят на местата в Парламента нараства от 434 на 518 с присъединяването на 60 испански и 24 португалски членове на ЕП, назначени от националните парламенти и впоследствие заменени с пряко избрани членове на ЕП.

След обединението на Германия съставът на Парламента бива съобразен с настъпилата демографска промяна. В съответствие с предложенията на Парламента в [резолюцията му от 10 юни 1992 г.](#), озаглавена „A uniform electoral procedure: a scheme for allocating the seats of Members of the European Parliament“ (Уеднаквена избирателна процедура: схема за разпределение на местата на членовете на Европейския парламент), за изборите през юни 1994 г. броят на членовете на ЕП нараства от 518 на 567. След [четвъртото разширяване на ЕС](#) броят на членовете на ЕП става 626, със справедливо разпределение на места за новите държави членки, в съответствие с горепосочената резолюция.

Междуправителствената конференция от Ница, чиито заседания се провеждат през цялата 2000 г., въвежда ново разпределение на местата в Парламента, което се прилага на проведените през 2004 г. избори за Европейски парламент. Максималният брой членове на ЕП (установен преди това на 700) става 732. Броят на местата, предоставени на петнадесетте вече съществуващи държави членки, е намален с 91 (от 626 на 535). Оставащите 197 места се разпределят пропорционално между всички вече съществуващи и нови държави членки.

С присъединяването на [България и Румъния](#) на 1 януари 2007 г. броят на местата в Парламента е временно увеличен на 785, за да бъдат посрещнати членовете на ЕП от тези страни. След изборите през 2009 г., състояли се от 4 до 7 юни 2009 г., броят на местата е намален на 736. Тъй като съгласно член 14, параграф 2 от ДЕС Договорът от Лисабон определя максималния брой на членовете на ЕП на 751, който да бъде увеличен временно на 754 до следващите избори, през мандата 2009—2014 г. към избраните през юни 2009 г. 736 членове се присъединяват 18 членове на ЕП след ратифицирането от държавите членки на протокол за изменение, приет на междуправителствената конференция на 23 юни 2010 г. С присъединяването на Хърватия на 1 юли 2013 г. максималният брой на местата е временно увеличен на 766, за да бъдат посрещнати 12-имата хърватски членове

на ЕП, избрани през април 2013 г. (в съответствие с член 19 от [Акта относно условията за присъединяване на Република Хърватия](#)).

За изборите през 2014 г. общият брой места е намален на 751. Впоследствие разпределението на местата се преразглежда отново поради оттеглянето на Обединеното кралство, което влиза в сила на 1 февруари 2020 г. (1.3.3). В резултат на демографските промени в държавите членки след изборите през 2019 г. са разпределени 11 допълнителни места съгласно предложение на Парламента в неговата [резолюция от 15 юни 2023 г.](#) в съответствие с член 14, параграф 2 от ДЕС. С [окончателното си решение от 22 септември 2023 г.](#) Европейският съвет добавя още четири места, като определя общия брой на членовете на ЕП, които трябва да бъдат избрани за парламентарния мандат 2024—2029 г., на 720.

ПОСТЕПЕННО УВЕЛИЧАВАНЕ НА ПРАВОМОЩИЯТА

Замяната на вноските на държавите членки със собствени ресурси на Общността (1.4.1) води до първото разширяване на бюджетните правомощия на Парламента съгласно [Договора от Люксембург](#), подписан на 22 април 1970 г. На [22 юли 1975 г. в Брюксел](#) е подписан втори договор по същия въпрос, с който правомощията на Парламента се увеличават отново (1.1.2).

[Единният европейски акт](#) от 17 февруари 1986 г. засилва ролята на Парламента в някои законодателни области (процедура на сътрудничество) и изисква одобрението на Парламента за договорите за присъединяване и асоцииране.

Със създаването на Европейския съюз и въвеждането на процедурата за съвместно вземане на решение в някои законодателни области и разширяването на процедурата на сътрудничество в други, [Договорът за Европейския съюз](#) от 7 февруари 1992 г. бележи началото на превръщането на Парламента в съзаконодателен орган. С него на Парламента са предоставени правомощия за окончателно одобрение на състава на Комисията като цяло. Това е важна крачка напред по отношение на упражняването на политически контрол от Парламента върху изпълнителната власт на ЕС (1.1.3).

С [Договора от Амстердам](#) процедурата за съвместно вземане на решение се въвежда за повечето законодателни области, и същевременно е реформирана така, че Парламентът да стане съзаконодател на равни начала със Съвета. Назначаването на председателя на Комисията вече подлежи на одобрение от Парламента, което увеличава парламентарния контрол над изпълнителната власт. С Договора от Ница обхватът на процедурата за съвместно вземане на решение се разширява още повече.

[Договорът от Ница](#), който изменя ДЕС и договорите за създаване на Европейските общности и някои свързани с тях актове, е подписан на 26 февруари 2001 г. и влиза в сила на 1 февруари 2003 година. Целта на този нов договор е да се реформира институционалната структура на Европейския съюз, за да може тя да устои на предизвикателствата на бъдещо разширяване. Законодателните и надзорните правомощия на Парламента се увеличават, а в Съвета се въвежда гласуване с квалифицирано мнозинство в повече области (1.1.4).

[Договорът за функционирането на Европейския съюз \(ДФЕС\) \(1.1.5\)](#) от 13 декември 2007 г. е друго важно разширяване на обхвата както на прилагането на квалифицирано мнозинство при гласуване в Съвета (въз основа на нов метод от 1 ноември 2014 г. — член 16 от ДЕС), така и на прилагането на процедурата за съвместно вземане на решение (която вече се прилага в приблизително 45 нови законодателни области). Тази „обикновена законодателна процедура“ става най-широко използваната процедура за вземане на решения, която обхваща всички важни области на политиката на ДФЕС (член 294 — предишен член 250 от Договора за ЕО). Парламентът започва да играе по-значителна роля и при подготвянето на бъдещи изменения на договорите (член 48 от ДЕС). Освен това, като част от Договора от Лисабон (и първоначално — като част от неуспешния проект на Договор за създаване на Конституция за Европа), [Хартата на основните права на Европейския съюз](#), подписана от председателите на Европейския парламент, Комисията и Съвета на Европейския съвет в Ница на 7 декември 2000 г., става правнообвързваща ([4.1.2](#)).

С европейските избори от 23 до 26 май 2019 г. става ясно, че Парламентът е приложил изцяло разпоредбите на член 14 от ДЕС, съгласно които „Европейският парламент осъществява, съвместно със Съвета, законодателни и бюджетни функции. Той осъществява функции по политически контрол (...). Той избира председателя на Комисията.“ Освен това, съгласно член 17, параграф 7 от ДЕС останалите членове на Комисията се подлагат колективно на гласуване за одобрение от Европейския парламент.

Неотдавнашно проучване на приноса на Парламента за растежа показва, че законодателството, което Парламентът изготвя, допринася с над един трилион евро годишно за БВП на ЕС чрез укрепване на правата на жителите и предприятията в ЕС^[1]. Друг съществен принос се предоставя от бюджета на ЕС ([1.4.3](#))^[2]. Основаното на факти и експертни становища законодателство се подкрепя от [проучвания и семинари](#), извършвани от пет тематични отдела, които предоставят независими експертни познания, анализи и политически консултации с високо качество по искане на комисиите, делегациите, председателя на ЕП, Бюрото и генералния секретар.

След изборите през 2014 г. европейските политически партии ([1.3.3](#)) представят водещи кандидати за длъжността председател на Комисията, с цел увеличаване на участието на гласоподавателите в изборите за Европейски парламент.

След подписването на 24 януари 2020 г. на [Споразумението за оттегляне на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия от Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия](#) Парламентът дава своето одобрение за решението на Съвета за сключване на споразумението за оттегляне (член 50, параграф 2 от ДЕС). Гласуването с 621 срещу 49 гласа на 29 януари 2020 г. беше и последното участие на членовете на ЕП от Обединеното кралство

[1] Maciejewski M., Contribution to Growth: Delivering Economic Benefits for Citizens and Businesses (Принос за растежа: Осигуряване на икономически ползи за гражданите и предприятията), публикация за комисията по вътрешния пазар и защита на потребителите, Тематичен отдел по политики в областта на икономиката, науката и качеството на живота, Европейски парламент, Люксембург, 2019 г.

[2] Stehrer R. и др., How EU funds tackle economic divide in the European Union (Как средствата от ЕС допринасят за преодоляване на икономическото разделение в Европейския съюз), публикация за комисията по бюджети, Тематичен отдел по бюджетни въпроси, Европейски парламент, Люксембург, 2020 г.

на заседание в Парламента, тъй като оттеглянето влезе в сила на 1 февруари 2020 година.

На 28 април 2021 г. Парламентът дава своето одобрение (член 218, параграф 6, буква а) от ДФЕС) за сключването на [Споразумението за търговия и сътрудничество между Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия, от една страна, и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, от друга страна.](#)

Следващите избори за Европейски парламент ще се проведат между 6 и 9 юни 2024 година.

Настоящият информационен фиш е изготвен от Тематичния отдел по граждански права и конституционни въпроси на Европейския парламент.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
04/2024